

Martin markkinat 7.11.1998

Wanha Satama, Pikku satamakatu 3 - 5, Helsinki

klo 11.00 - 17.00 markkinat.

Myynnissä virolaisia kirjoja, levyjä, käsitöitä yms. Kulttuurikahvilassa virolaisia herkkuja ja juomia, sekä kirjailija- ja taiteilijahaastatteluja, musiikkiesityksiä ym. kulttuuriohjelmaa. Leikkitupa lapsille. Setukaisten ystävät -yhdistyksellä on tuttuun tapaan oma pöytä markkinoilla. Myynnissä CD-levyjä, kasetteja, kirjoja ja karttoja. Suoraan Setumaalta saapuu setukaisia myymään aitoja setukaiskäsitöitä.

klo 11.00 - 18.00 teemanäyttelyt Viron luonnosta
Fred Jussin virolaisten luontokuvien näyttely sekä Jaan Eilartin kokoama valokuvanäyttely Viron kansallismaisemat.

klo 12.00 - 16.00 Viron ympäristö -seminaari
Kaikille avoimessa seminaarissa rautaisannos tietoa Viron luonnosta ja erityisesti ympäristökysymyksistä.

klo 12.00 ja 15.00 Nukketeatteria lapsille

Viron nukketeatteri esittää lastennäytelmän Joutsenlampi. Liput 20 mk

klo 16.30 - 19.00 Virolainen oluttupa
Tule maistelemaan virolaisia oluita ja suolapaloja. Vapaa pääsy!

klo 17.00 von Krahl in teatteri esittää näytelmän Peeter ja Tõnu. Liput 60/40 mk Viron Suomen-instituutista tai ovelta.

klo 19.00 - 24.00 Virolaiset iltamat
Päivä päätetään yhteislaulun ja tanssin merkeissä. Tahdittajana Seelikukütid-yhtye. Liput 20 mk

Matkailuilta & matkojen muistelutilaisuus

Lauantaina 9.1.1999 klo 15.00

Baltia-kirjasto, Mariankatu 8 B, Helsinki

Viime kesän Setumaan matkojen muistelutilaisuus. Ja samalla tietoja vuoden 1999 kulttuuritapahtumista ja uskonnollisista juhlista Setumaalla. Kaikki matkoilla olleet ja matkoista kiinnostuneet mukaan. Älkää unohtako valokuvianne! Tilaisuus toimii nyttikeskiperiaatteella.

Taidenäyttely Siilinjärvellä

Kuopion Tuglas-seura järjestää Orest ja Jaana Kormasovin taidenäyttelyyn "tarinat", öljyvärimaalauksia ja keramiikkaa. Näyttely on auki 16.11.-5.12.1998 Siilinjärven pääkirjaston näyttelytilassa (Arsi), Kasurilantie 7

Mauno Pekosen Peko-töiden näyttely

Kuopion Tuglas-seura järjestää Mauno Pekosen Peko-aiheisten maalausten ja piirustusten näyttelyyn 23.-28.11.1998 Kuopion kaupunginkirjaston näyttelytilassa, Maaherrankatu 12.

Setumaan matka 24.8. - 29.8.1999

Kohteina: Värska, Pihkova, Venäjänpuoleinen Setumaa ja erityisesti Petseri, jossa on ohjelmassa mm. kaupunki, kirkot ja tsasounat, hautausmaa, luostari ja erityisesti Marianpäivän vietto luostarissa. Majoitus 24.-25. ja 28.-29. Värskassa ja 25.-28. Pihkovassa. Matkanjohtaja Tapio Mäkeläinen, oppaina setukaisaktivisteja. Hinta selviää ensi vuoden alussa. Ilmoittautumiset Tuglas-seuraan Tapio Mäkeläiselle - puh. (09) 669 617, faksi (09) 669 615, sähköposti tapio.makelainen@tuglas.fi

Vuosikokous 20.3.1999

HUOM ! MUUTTUNUT: 10.4.99 klo 16.00 Tuglas-seura, Mariank. 8, Hki

Setukaisten ystävät -yhdistyksen vuosikokous pidetään lauantaina 20.3.1999. klo 12.00 alkaen Helsingissä Tieteiden talossa, Kirkkokatu 6.

Johtokunta

Vuoden 1998 jäsenmaksut

Tämän vuoden jäsenmaksuja on vielä jonkin verran maksamatta. Lisätietoja antaa tarvittaessa yhdistyksen taloudenhoitaja Tapani Pitkänen, puh. (09) 6220 7300. Jäsenmaksu on v. 1998 80 mk ja opiskelijoilta 40 mk. Yhdistyksen tili: Merita 208418-36496.

Seppo Suhonen
Setukaisten ystävät, Kuopio 20.10.1997

Mitä ovat setukaislaulut?

1. MYYTTISET LAULUT

Setukaislaulut ovat elämäntapa, niillä on yhteisöllinen merkitys. Niiden kautta osoitetaan arvostusta vanhaa elämänmuotoa kohtaan. Tällaista laulamista on sanottu ihmisen toiseksi äidinkieleksi, jonka avulla voidaan ilmaista toisaalta enemmän, toisaalta erilaisia asioita kuin

puheessa. Laulu ja puhe on luotu eri tarkoituksiin, ja ikään kuin tämän eron tähdentämiseksi setukaiset laulavat yleensä hyvin kovalla äänellä. Laulut voivat kuvastaa erilaisia todellisuuden tasoja. Yksi niistä on laulajan omien elämänkysymysten käsittely symbolisin kuvin. Silloin laulu voi samalla heijastella sellaisia pelkoja, toiveita ja ongelmia, jotka ovat ominaisia koko yhteisön jäsenille. Toinen todellisuuden taso syntyy ajattelusta, jonka mukaan laulujen tapahtumat ovat olleet mahdollisia ennen, vanhaan aikaan, mutteivät enää, kun ajat ovat muuttuneet.

Yleensä laulajat ottavat laulujen sisällön yhtä vakavasti kuin kylän tapahtumat. Laulun teksti on laulajille selvä ja ymmärrettävä eikä heidän siksi tarvitse sitä selittää eikä kommentoida. (Leea Virtanen, Viron veräjät s. 184).

Setukaisille on ollut tyypillistä sivistyksen vastustaminen. Tähän liittyen on monilla elämän alueilla säilynyt arkaistisia piirteitä kuten kansanpuvussa vanhoja suomalais-ugrilaisia piirteitä, musiikissa kuolinitkut ja moniääninen laulu. Tyypillistä on ollut myös ortodoksisuus, mutta sen rinnalla on säilynyt pakanallisia uskomuksia ja hedelmällisyyden jumala Peko.

Setukaiset ovat eri tavoin säilyttäneet kaikkein vanhinta suomalais-ugrilaista kulttuuria, ja heidän laulunsa ovatkin itämerensuomalaisten kansojen vanhinta yhteistä kerrostumaa. heillä on käytössä arkaainen laulutapa, johon kuuluvat moniäänisyys, kurkkuäänen käyttö ja kuoron ja esilaulajan taitava vuorottelu. Lähimmät vastineet tälle laulutavalle löytyvät mordvalaisilta, jotka tunnetusti niin ikään ovat suomensukuisia. Setukaisilla on myyttisiä, lyroeppisiä ja lyyrisiä lauluja.

Setukaisten myyttisissä lauluissa kuvastuu arkaainen elämäkäsitys, jonka mukaan ihminen on suorassa yhteydessä luonnon yliluonnollisiin voimiin. Setukaisten myyttiset laulut edustavat virolaisen runolaulun vanhinta muotoa. Ne keskittyvät sisällöltään johonkin konkreettiseen myyttiin. Myytti on vanhin perinteellisen ajattelun muoto, joka on säilynyt kertomuksen muodossa. Myyttiset laulut olivat usein lyhyitä ja tiiviitä, arvoituksellisia ja paradoksaalisia. Niistä on tavallisesti useita toisintoja, mikä on osittain seurausta laulamiselle ominaisesta improvisoinnista. myyttien tavoin näillä lauluillakin on tapana kietoutua keskenään yhteen. Improvisoinnilla tarkoitetaan ensinnäkin sitä, että laulun aihe voi olla melkein mikä tahansa ja myös sitä, että laulun alku ja loppu ja sen koko rakenne voi vaihdella laulajan mukaan. Laulaja pyrki aina liittämään liitämän mukaan jotakin ajankohtaista, ja siinä onkin yksi syy, miksi nämä laulut ovat pysyneet niin elävinä.

Myyttiset sisälsivät ketju- ja arvoitusrunoja sekä luonnonpuheluita. Laulujen sisältö oli tärkeä. Tapahtumia määräsivät myyttisen maailman yliluonnolliset paikat ja tapahtumat, esimerkiksi manala ja taivaaseen nousu. Mutta myyttiseen ja yliluonnolliseen ainekseen sekoittuu maalliseen ja tavalliseen elämään kuuluvia aineksia. Kasveilla on monesti myyttisiä merkityksiä, ja lauluissa esiintyykin muun muassa tammi, omenapuu, papu, herne ja erilaisia heiniä. Kasveilla voi olla inhimillisiä ominaisuuksia, usein ne esimerkiksi puhuvat, ja monissa lauluissa ihminen voi muuttua kasviksi ja takaisin ihmiseksi. (Laulujen esittämisessä oli tärkeää improvisointi, itse myytti sekä erilaiset toisinnot (kuolee - elää - katoaa). Tyypillistä oli eri ainesten - laulujen, toisintojen, myyttien - yhdisteleminen.)

Myyttisten laulujen muistamista helpottivat runsaat stereotypiat, tietyt kiinteät ja toistuvat ilmaisut, samaan tapaan kuin kalevalaisten runojen muistamisessa auttavat alkusointu ja saman aiheen toistaminen peräkkäisissä säkeissä.

Setukaislaulujen tunnetuin hahmo Virossa on kalmuneiu, kalmanneito. Se tunnetaan vain heiltä. Suuri folkloristi Jakob Hurt käänsi tämän laulun viron kirjakiielelle, ja sittemmin sitä on pidetty koko virolaisen kansanlaulun helmenä. Tässä laulussa Peeter-niminen talonpoika kylvää viljaa hautausmaan lähelle ja lupaa ottaa puolisoon hautausmaan tyttären, Kalmuneiu, jos sato onnistuu. Mutta hän ei täytäkään lupaustaan, vaan yrittää keinolla millä hyvänsä saada itselleen rikkaan puolison, Riiasta rikkaan tyttären. Kosintamatka ei kuitenkaan suju ongelmitta: kalmanväki vaatii lunnaita. Peeter lupaa milloin mitäkin ongelmista selvitäkseen ja tämän seurauksena saa morsiamensa kuolleena. Peeterin äiti vaikeroi aavistaessaan, että poika oli luvannut morsiamensa palkkioksi manalaisille ja morsian on kuollut, samaten poikakin. Ei ole enää, kelle hän sanoisi helliä sanoja. Peeter lohduttaa, että taivaan kirkkain tähti on hänen poikansa ja merenpohjan pyöreän hiekkajyvän hänen tyttärensä.

Laulun opetuksena voisi olla, että yliluonnollisin keinoin saatu rikkaus ei ole sama kuin rehellisin keinoin saatu. Myyttihän tarjoaa yhteisölle seurattavia käyttäytymismalleja [Otavan iso tietosanakirja 1963 / 6: 178, Lauri Honko]. Mutta on myös muistettava, että vanhaan aikaan toteutui kaikki, mitä sanoit. Ihmisellä oli kova vastuu sanomisistaan. Väärin sanottu tuli bumerangina takaisin. Kalmuneiuissa kosija ei ollut selvästikään paljoa harkinnut asiaa vaan antaa lupauksia ajattelemattomasti ja saa kovan rangaistuksen. Monet laulut myös varoittavat kaikesta, mikä on erityisen paljon, poikkeuksellisessa määrin, ne neuvovat kohtuullisuuteen.

Toinen tunnettu myyttinen laulu on Leemeleht, lemmelehti. Siinä tyttö on matkalla kotiinsa ja poimii lemmelehden luvaten kotinsa palkkioksi kasvista. Lintu tulee ennustamaan hänelle, että hän menettää kotinsa. Kun tyttö sitten saapuu perille, koti onkin kadonnut ja sen paikalla on järvi. Hän saa kotinsa takaisin vasta kirottuaan kasvin. Tällä laululla on yhtäläisyyksiä mordvalaisten kansanlaulujen kanssa.

Edelleen on esimerkiksi "Söjahein ja surmahein" (Sotaheinä ja kuolonheinä). Sen mukaan kerran kasvoi erikoinen kasvi. Veli ja sisko kävelivät metsässä. Veli halusi poimia yhden kasvin, mutta sisko varoitteli, että poimija joutuu sotaan ja kuolee siellä. Veli halusi vielä uudelleen poimia ja sisko varoitti, että se on kuolonheinä ja sen poimiessaan hän kuolee. Kuitenkin veli poimii ja kuolee, toisissa varianteissa vain sairastuu. Sisko menee sitten pyytämään apua noidalta, mutta noita ei auta. Sisko kiroaa noidan ja menee sitten pyytämään apua Jumalalta, joka auttaa, herättää kuolleista tai parantaa.

2. ITKUT

Setukaisten sanalla ikma on kaksi merkitystä, joko 'vuodattaa kyyneliä' tai 'laulaa rituaalisia lauluja'. Setukaisten perinteeseen ovat kuuluneet kiinteästi myös itkut. Niitä on laulettu aina 1900-luvun loppupuolelle asti. Ne edustavat hyvin vanhaa kansanlaulutyyppiä. Kirkko pyrki aluksi niitä hävittämään, mutta tämä perinne säilyi varsinkin naisten keskuudessa. Tiedämme, että sama perinne tunnetaan myös karjalaisilla ja vepsäläisillä. Tämän arvokkaan perinteen säilymistä meidän päiviimme asti on auttanut myös tutkijoiden kiinnostus asiaan. Viime aikoina ovat olleet suosiossa erityisesti kuoroitkut.

Itkuilla oli oma rituaalinen merkityksensä, ja ne liittyivät nimenomaan elämässä tapahtuviin muutoksiin kuten kotoa lähtöön tai läheisen kuolemaan. Itkut auttoivat ylittämään tämän- ja tuonpuolisen olotilan rajan, ja niitä oli kahdensuuntaisia. Lauri Honko on nimittänyt itkua "huudoksi rajan yli". Itkuissa pyritään pohtimaan tapahtunutta ja tapahtumaan liittyvää oman identiteetin muutosta. Taistelu muutoksen kanssa käydään läpi omien läheisten läsnä ollessa. Kun muutosrituaali on käyty läpi, tulee muutos hyväksyä ja tulevaisuudessa täytyy sitten käyttäytyä muutoksen vaatimalla tavalla.

Itkut liittyivät esimerkiksi erilaisiin syntymäriitteihin, ja ortodokseilla ne ovat säilyneet naisten perinteenä. Niitä esitettäessä itkijä lauloi rituaalisia lauluja, kumarteli ja saattoi vuodattaa kyyneleitä, huoahdella ja nyyhkyttää. Huokauksilla ja kyyneleisellä itkulla oli sekin funktio, että niiden aikana saattoi improvisoiva laulaja miettiä seuraavia säkeitä. Teksti saattoi olla hyvin katkelmallistakin. Itkeminen saattoi olla varsin todellista ja syvällistäkin, kuten itsekin saatoin havaita Maarja Sooveeren itkemisestä. Laulaja saattoi samastaa itsensä laulunsa tai itkunsa henkilöihin. Itkijöinä toimivat tavallisesti alempaan sosiaaliluokkaan kuuluvat naiset, esim. palkolliset, joiden tärkeä rooli nousi esiin varsinkin juhlatilanteissa.

Itkuja voidaan luokitella monella tavalla, kuten laulajien, vastaanottajan, funktion sekä kansanomaisen tai musiikillisen luokittelun mukaan. Vastaanottajan mukaan luokiteltaessa itkuista erottuu kolme ryhmä: morsiamen itkut sukulaisille, itkut kuolleille ja itkut sotaan lähteville, rekryyteille. Morsiamen itkuja esitettiin häihin kutsuttaessa ja morsiamen lähtiessä kotoa. Kuolleille suunnattuja itkuja laulettiin kotona ja hautausmaalla.

Funktion mukainen luokittelu jakaa itkut häihin, kuolemaan ja syntymään liittyviin itkuihin sekä ihmesaduissa tapahtuviin itkudialogeihin. Häihin ja kuolemaan liittyvien itkujen laulusuunta on tämänpuoleisesta tuonpuoleiseen. Syntymään liittyvissä itkuissa taas suunta on päinvastainen. Itkudialogeissa suunta vaihteli. Setukaisten ja vepsäläisten kuolinitkuissa muuten on yhtäläisyyksiä.

Kansanomainen luokittelu jakaa itkut toiminnan mukaan kahtia eli itkemiseen ja kumartamiseen. Miesten oli tapana itkeä silmillä ja naisten sanoilla. Sanoilla itkeminen voitiin suorittaa joko morsiamen tai kuolleen luvalla. Kumartaminen tapahtui joko maahan heittäytymällä tai jalkojen juureen kumartamalla.

Musiikillinen luokittelu jakaa itkut soolo- ja kuoroitkuihin. Soololaulut lauletaan korkealla ja hiljaisella äänellä, ja kuorolaulut taas matalalla ja kovalla äänellä, ja niissä ei ollut huokauksia. Nykyisin itkuja on mahdollista esittää myös kirkossa vainajille, jotka ovat eläessään olleet tekemisissä kansanlaulujen kanssa. Itkuja esittävät nykyisin vanhat ja kouluttamat-tomat naiset, folkloristit ja setukaisten ystävät.

Sooloitkuihin, joissa siis oli yksi itkijä, kuuluvat itkut kuolleille ja sotaan lähteville. Esimerkkeinä niistä mainittakoon sukulaisten itkut kuolleelle, äidin itkut sotaan lähtevälle pojalleen, orvoksi jääneen morsiamen häihinkutsuitkut vanhemmilleen sekä naimattomana kuolleelle naiselle pidettävät itkuhäät. Niissä käytiin läpi kuolleen neidon sosiaalinen elämä. Laulajat olivat tavallisesti vainajan ystävättäriä. Setumaan viimeiset itkuhäät pidettiin 1950-luvulla, ennen nauhureita, niin että niitä ei tallennettu, ja tallella on vain kuvauksia sellaisista häämenoista. Itkuhäät tunnetaan myös mordvalaisesta kansanperinteestä.

Vainajaa oli tapana säilyttää kotona kolme päivää kuoleman jälkeen, ja jokaisena päivänä hänelle itkettiin. Näissä vainajille tarkoitetuissa itkuissa puhutaan taistelusta kuoleman kanssa, ikävästä ja kontaktin säilyttämisen halusta. Läheiset taistelevat kuolemaa vastaan. He käyvät kauppa kuoleman kanssa, pitävät hänestä kiinni ja huolehtivat kontaktin säilyttämisestä tuonpuoleiseen. Itkettäessä kuolleelle taistellaan muutosta vastaan yrittämällä ottaa selville sen syy. Juuri onnettomuuden syyn, "synnyn", selville saaminen esiintyy karjalaisissa käärmeen ja taudin loitsuissakin sen voittamiskeinona. Ja pyritäänhän psykoanalyysissäkin poistamaan mielenterveydelliset ongelmat selvittämällä niiden syyt.

Kuolinitkuissa oli tyypillistä kuoleman personifikaatio, se on antropomorfinen: kuolema voi tulla hevosella, ja se taistelee ihmisen kanssa niin kauan, että ihminen myöntyy pois lähtöön. Setukaisten vainajitkuissa on silloin voitolla niiden pakanallinen juuri, kun niitä esitetään kalmistossa, vaikka pappi onkin mukana hautajaisissa. Sen sijaan kristillisen ainekset ovat painavampia kirkossa itkettäessä. Tällöin itkeminen on usein kumartamista. Vainajitkuille olivat ominaisia myös sielueläinuskomukset. Ajateltiin, että kuollut voi näyttäytyä kärpäsen tai perhosen hahmossa. Sama käsitys tunnetaan myös Karjalasta (Stepanova 1995: 140). Näitä sielueläinuskomuksia on ilmeisesti tukenut ortodoksisen kirkon oppi siitä, että kuolleiden maailma saattaa olla hyvinkin lähellä omaamme. Setukaisitkuissa kuolleen pitää muistaa vierailta kotonaan Manalaan menon jälkeenkin.

Pojan lähteminen sotaväkeen vertautui kuolemaan: jos mies selvisi hengissä 25 vuoden palvelusta, hän ei sen jälkeen kumminkaan voinut mennä naimisiin. Kyseessä oli eräänlainen sosiaalinen kuolema.

Morsiamen itkuissa aluksi puhutellaan sukulaisia. Sen jälkeen seuraa kuvauksia arkielämästä ja neidon elämän huolettomuudesta. Hän kertoo ikävästään lähtiessään ikiajoiksi pois kotoaan. Samalla korostetaan, että morsiamen henki jää kotiin. Itkuissa kuvitellaan kolkkoa elämää uudessa kodissa ja uudessa perheessä, jossa nuorikko on kaikkien muiden perheenjäsenten takapuolella. Naimisiinmenoa saatettiin joskus pitää kuolemaakin pahempana. Orpomorsian taas itki hautausmaalla vanhemmilleen ja kutsui heitä häihin.

Kuoroitkuihin puolestaan kuuluivat ystävättärien itkut kuolleelle nuorelle, kylän naisten itkut sotaan lähtevälle pojalle sekä morsiamen itkut kotiväelle. Morsiamelle laulettavat itkut käsittelevät arkielämää, ikävää ja kuvitelmia toisesta elämästä miehen kodissa. Häiden kuoroitkuissa morsian oli usein itse esilaulajana, ja kuoro toisti morsiamen johdattamaa laulua. Yleensäkin setukaishäät olivat laulun osalta naisen ja morsiamen juhla. Sulhasen osuus tässä suhteessa oli niin vähäinen, että häät olisi ihan hyvin voitu pitää ilman sulhastakin. Häissä edeltävissä itkutilanteissa, joissa sulhanen ei ollut läsnä, tyttö saattoi jopa itkun sanoin ilmaista, että olisikin halunnut omakseen aivan toisen pojan kuin sulhasensa. Näin hän ei olisi voinut sanoa suorasanaisesti, vain laulun kautta. Häälauluissa sanottiin kaikki julki. Vanhaan elämäntapaan kuului muutenkin, että kaikki sanottiin julki, niin hyvä kuin pahakin. Niin tapahtui erityisesti häissä, jotka olivat suuri julkinen tilaisuus. Yksilöllä oli siellä oikeus ilmaista totuus. Toisaalta lauluissa ja itkuissa voitiin samalla pukea sanottava puhetta pehmeämpään muotoon, puhua Aleksiskivimäisittäin sanoen vertausten ja tunnuskuvain kautta. Naisleski esimerkiksi ei halua sanoa suoraan kerääjälle, että hänen elämänsä on hyvin vaikeaa, ja silloin hän esittää itkun miesvainajalleen. Joskus häissä oli myös saattajien itkuja.

Myös sotaväkeen lähtevälle miehelle saattoivat kyläläiset yhdessä esittää kuoroitkuja. Joskus naisille saatettiin itkeä myös pitkän eron edellä. Vaikka kuoroitkujen teksti oli

säännönmukaisempaa kuin katkonaisissa sooloitkuissa, kuoro toisti vain osan säkeestä jolloin tekstistä tuli eräänlaista salakieltä. Yleensäkin setukaisitkuille on ominaista salakieli eli totottaminen, joka saadaan aikaan lisäämällä sanoihin ylimääräisiä tavuja. Karjalaisille itkuillekin on tyypillistä erityinen itkukieli, jossa viljellään hyvin runsaasti hellitteleviä ilmaisuja.

Itkut ovat rakenteeltaan kolmijakoisia. Aluksi käännytään vastaanottajan puoleen ja lausutaan puhuttelusanat. Sen jälkeen käydään keskustelu tunne- ja älyllisellä tasolla. Ollaan ensin vastaan, mutta lepytään lopuksi. Viimeisenä tehdään kompromissi, jossa hyväksytään hengen kaksijakaisuus tämän- ja tuonpuoleiseen. Kun kompromissi on tehty, henkiä voidaan ottaa koteihin juhlapyhinä ja sunnuntaisin.

Heikki Ojansuu: KALMANNEITO

Oli minulla yksi nuori veljyt
kasvoi yksi äidin kana
rupesi naista ottamaan.
Iski eteen hevosen

5 pani virkun vehmaroihin
lähti Koivalle kosimaan
Narvasta naista ottamaan.
Koivan tytär olikin kuollut
Narvan tytär oli naimisiin mennyt
10 meren tytär oli miehelään mennyt
Väinän tytär oli pikkuinen.
Mitä tehdä, minne mennä?
Veljykäinen nuorukainen
kosi Riian rikasta tytärtä
15 Tartosta lukon kantajaa
tuhat meni hevosta tuomaan
sata hevosta saamaan.
Veljykäinen nuorukainen
veljyt miekkaa kalisteli
20 kaularautaa koputteli:
"Koristakaa ennemmin
valmistakaa varhemmin".
Neidon äitiä helläkkäistä!
Tuopa lausui mielestänsä:
25 "Anna aikaa kasvatella
kasvatella, kanniskella
anna aikaa koristella".
Veljyt taas miekkaa kalisteli
kaularautaa raputteli:
30 "Tuokaa tänne tuo neito
kelle minä tuonnoin tuopin toin
veljyt viinaa toin".
Neito lausui mielestänsä:

"Anna aikaa kasvatella
35 anna aikaa koristella!"
Tuli neito valmiiksi
kapokkainen puetuksi.
Veljyt ajoi hevosen kynnykselle
ajoi harmon ikkunan alle
40 siskon rekeen pyöritteli
neidon korjaan taivutteli.
Äidikkäinen helläkkäinen
neidon maamo marjakkainen!
Äiti pani punnan vöitä
45 pani kimpun kintaita
kaksi kimppua sukkia.
Alkoi veljyt vierä
äidin kana kallistua.
Veljyt matkasi kappaleen tietä
50 pitkän matkaa paloa pitkin.
Jäi reki seisomaan
raudikko vierimästä
Menetteli, tuleteli.
Veljyt pääsi kuolleen kohdalle
55 ja kalman kaulalle.
Sieltä vainaja kuolleista puheli
sanan saattoi somerosta:
"Anna mies, mitä sinä annat
lupaa mies, mitä sinä lupaat!"
60 Veljyt lupasi kimpun kintaita.
Menetteli taas, tuleteli
ei päässyt korja seisomasta
raudikko vierimään.
Sieltä taas vainaja puheli:
65 "Anna mies, mitä sinä annat
lupaa mies, mitä sinä lupaat!"
Lupasi pinon paitoja.
Menetteli, tuleteli.
Ei päässyt korja seisomasta
70 raudikko vierimään.
"Anna mies. mitä annat
lupaa mies, mitä sinä lupaat!"
Kaksi lupasi kimppua sukkia.
Veljykäinen nuorukainen!
75 Ei päässyt veljo vierimään.
Näin vainaja puheli:
"Anna mies, mitä sinä annat
lupaa mies, mitä sinä lupaat!"
Lupasi kotoa oman kodin
80 lupasi veljen kodin viimeiseksi.
Ei päässyt veljyt vierimään.
Mitä tehdä, minne mennä?

"Lupaa neito vaatteen alta
linnukkainen liinaisen alta!"
85 Silloin pääsi hänelle vainaja rekeen
vaatteen alle kalmallinen.
Rupesi veljyt vierimään
omaan kotiin menemään.
Matkasipa matkasi veljykäinen
90 kallistui äidin kananen
oman pääsi pellon päähän
veljen pääsi piennarten perälle.
Siellä raudikko hänen hirnahti
äiti kotona kuulahti:
95 tulee kotiin oma poika
tulee mieleinen miniä.
Äiti tuli vastaan veräjille
tuli pihapyörtänöille
poikaa tuli vastaan ottamaan
100 joutui tupaan saattamaan.
Veljo lausui mielestänsä:
Äidikkäinen helläkkäinen
maamo mielimarjakkainen
mitä voin minä voiva tehdä
105 velikulta mihin mennä!"
Nain nuoren naisen
sieltä sain minä pyöreäposkisen.
Lähdin minä kotiin tulemaan
omien luo vierimään
110 pääsin minä kuolleen kohdalle
pääsin kalman kaulalle.
Eivät halunneet kotiin kuolleet
taipua kotiin kalmalliset
annoin minä neidon vaatteen alta
115 linnukkaisen liinaisen alta".
Äiti katsoi vaatteen alle
liinakangasta liikutteli
löi käden käteä vasten
toista vasten tuutteli.
120 "Pojukkainen pojakkainen
on vainaja reessä
vaatteen alla kalmallinen.
Minne panen minä oman pojan
kunne panen minä mieleisen miniän?
125 Veljyt lausui taas mielestänsä:
"Äidikkäinen helläkkäinen
minut pane tähdeksi taivaalle
miniä pane mereen hiekaksi".
Pojan pani tähdeksi taivaalle
130 miniän mereen hiekaksi.
Kun äiti nousi ylös aamulla

meni sitten ulos katsomaan:
mikä tähti oli kirkkaampi
se oli hänen oma poikansa.
135 Äiti vierä veden perälle
katsoi meren perän alle.
Mikä hiekka oli pyöreä
se oli mieleisin minä.
Äiti jäi iäksi itkemään
140 kuuksi päiväksi kukkumaan.
Sen laulun lopettelen
toisen taas armas aloittelen.

Heikki Ojansuu: PAPU JA HERNE

Kylvin papua, heitin hernettä
papua mustaa nurmikolle
hernettä hellää hietikkoon.
Kaksinpa kasvoivat
5 kaksi kamppailivat
kamppailivat, arvailivat.
Papu nai nuoren naisen
herne otti hellän minän.
Tulipa häät pidetyksi
10 juomat luo toimitetetuksi.
Vietiin heidät aittaansa makaamaan
saatiin heidät salvoimen alle.
Luo pyrkivät pyhäiset
tahtoivat tulla taivaalliset.
15 Eivätpä saaneet pyrityksi luo pyhälliset
eivät tulleeeksi taivaalliset.
Tuli yksi paholainen
vieri yksi venäläinen
lukon yhdeksän taakse
20 avaimen meni kymmenen kyljelle.
Tuo vei pois nuoren naisen
lukon vei yhdeksän takaa
avaimen kymmenen kyljeltä.
Neitokainen nuorikkainen
25 ei kuullut kultaa neito.
Käänsi kyljen, löysi kylmän
nosti jalkaa, löysi viileän
ajatteli viltin vieryvän
kattimen katoavan.
30 Peitti kiinni turkilla
liitti liinakankaalla.
Kiekui jumalten kukko
haukkui jumalten koira.
Kukko kiekui aitan harjalla

35 koira haukkui aitan kynnyksellä.
Eikä kuullut neitokulta.
Päivä paistoi pääpuoleen
aamurusko helmaan kajasti
silloin kuulu tuo neitokulta
40 löysi vuoteen verisen
oljet hurmeen näköiset.
Silloin hän tanssi talon luo
silloin sanoi hän ylkänsä isälle:
"Isäkkäinen helläkkäinen
45 rakas kaason kasvattaja
sinulle tuli surua yhden verran
minulle tuli surua kahden verran.
Sinulta vietiin oma poika
minulta kaaso kannettiin.
50 Lähtekäämme me kaksi etsimään!"
Isä lausui mielestensä:
"Jos vietiin, itse etsi,
kannettiin, perään katso!"
Sanoi sitten ylkänsä äidille:
55 "Äidikkäinen helläkkäinen
sinulle surua ja minulle surua
sinulle tuli surua yhden verran
minulle kaihoa kahden verran
sinulta vietiin oma poika
60 minulta kaaso kannettiin.
Lähtekäämme me kaksin etsimään!"
Äiti taas lausui mielestensä:
"Jos vietiin, etsi itse
kannettiin, perään katso!"
65 Sanoi sitten ylkänsä veljelle:
"Veljykäinen nuorukainen
sinulle tuli surua yhden verran
minulle tuli kaihoa kahden verran
sinulta vietiin nuori veljo
70 minulta kaaso kannettiin.
Lähtekäämme me kaksin etsimään!"
Veli lausui mielestensä:
"Jos vietiin, etsi itse
kannettiin, perään katso!"
75 Mitä tehdä, kunne mennä?
Sanoi ylkänsä sisarelle:
"Sinulta vietiin veljo nuori
minulta kaaso kannettiin.
Lähtekäämme me kaksin etsimään
80 kääntykäämme perään katsomaan!"
Sisar hellä linnukkainen
lähti hän apua etsimään
kääntyi perään katsomaan.

Pani ylle veljen paidan.
85 Lähtivät he kaksin etsimään
kääntyivät perään katsomaan.
Neitokainen nuorikkainen!
Menivät kappaleen matkaa
kappaleen tietä, paljon matkaa.
90 Veljykäistä nuorukaista!
Minne oli viety nuori veli?
Viety hän oli Vönnun kirkkoon
haudattu sinne hautaan.

Setukaisten ystävät -yhdistys

sihteeri Tapio Mäkeläinen
c/o Tuglas-seura
Mariankatu 8 B
00170 HELSINKI

puh. (109 09) 669 617, fax (109 09) 669 615

Sähköposti: tapio.makelainen@tuglas.fi

Yhdistyksen kotisivut internetissä: www.tie.to

Johtokunnan puheenjohtaja on professori Seppo Suhonen Helsingin yliopistosta ja varapuheenjohtaja dosentti Osmo Pekonen Jyväskylän yliopistosta. Muut johtokunnan jäsenet ovat: Sirje Liemola Helsingistä, Tapio Mustonen Kuopiosta, Tapio Mäkeläinen (sihteeri) Helsingistä, Jorma Keravuori Porvoosta, Tapani Pitkänen (taloudenhoitaja) Helsingistä, Irmeli Pääkkönen Oulusta ja Tuija Saarinen Kuopiosta.

Yhdistyksen jäsenmaksu v. 1998 on 80 mk, opiskelijoilta 40 mk ja yhteisöiltä 500 mk

Yhdistyksen jäseneksi voi ilmoittautua yhdistyksen sihteerille.